

Проведені нами дослідження питань міжвідомчої координації при опрацюванні управлінських рішень у процесі подолання наслідків НС [2—6] демонструють, що існуючі праці з цього питання втілюють лише деякі моменти. Основну вагу дослідники приділяють таким питанням, як економічні механізми управління техногенними катастрофами, управління безпекою життєдіяльності, а також організаційно-управлінські аспекти запобігання і ліквідації НС. Крім цього, нами встановлено, що в основному увага приділяється, зокрема, дослідженню ризиків, інформаційному забезпеченню процесу прийняття рішень та управлінню роботою в особливих умовах, а лишаються майже не дослідженими питання управління та координації комплексних заходів з подолання наслідків природного і техногенного характеру, а саме питання міжвідомчої взаємодії у цьому процесі.

Однією з найважливіших складових процесів є організація управління та міжвідомча координація реагування, тому що вплив їх зростає пропорційно масштабу НС, складності обстановки, збільшенню кількості залучених сил та потреби в матеріальних засобах. Чим більший масштаб має НС, тим вищі вимоги до організації управління і тим більше кінцевий результат подолання наслідків НС залежить від ефективності управління.

Управління повинно забезпечувати ефективне застосування людських ресурсів аварійно-рятувальних і мобільних медичних формувань, розподіл наявних і залучених матеріальних ресурсів у процесі подолання комплексних наслідків НС природного і техногенного характеру.

Основою управління в умовах НС є рішення керівника процесом подолання наслідків НС, який несе повну особисту відповідальність за управління підпорядкованими і залученими силами, їх взаємодію, дотримання заходів безпеки та успішне виконання ними завдань з подолання наслідків НС.

Масове порушення звичайних умов життєдіяльності населення, комплексний характер проблеми створюють кризові обставини. Вихід з такої ситуації неможливий без ефективної системи міжвідомчої координації міністерств і відомств, залучених до реагування на виникнення НС і подолання наслідків.

У жорстких умовах дефіциту часу для аналізу та оцінки ситуації необхідно прийняти ефективне рішення, довести завдання до залучених сил, всебічно забезпечити виконання завдань.

Зменшення часу та розроблення, прийняття та реалізацію управлінських рішень, необхідність залучення додаткових ресурсів, наявність різних режимів системи управління подоланням наслідків НС свідчать про те, що державне управління у цій сфері має певні особливості. Їх урахування в діяльності органів державного управління в умовах НС дає

Г. Г. Роцін,
Український центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (УНПЦ ЕМД та МК), м. Київ
О. В. Мазуренко,
Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ
А. В. Терент'єва,
Український центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (УНПЦ ЕМД та МК), м. Київ
Н. І. Іскра,
Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖВІДОМЧОЇ КООРДИНАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ МЕДИКО-САНІТАРНИХ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

У статті висвітлені питання координації процесу подолання медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

In the article developed the points of co-ordination of process of liquidation the consequences of natural and man-made emergencies.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, наслідки, подолання, координація.

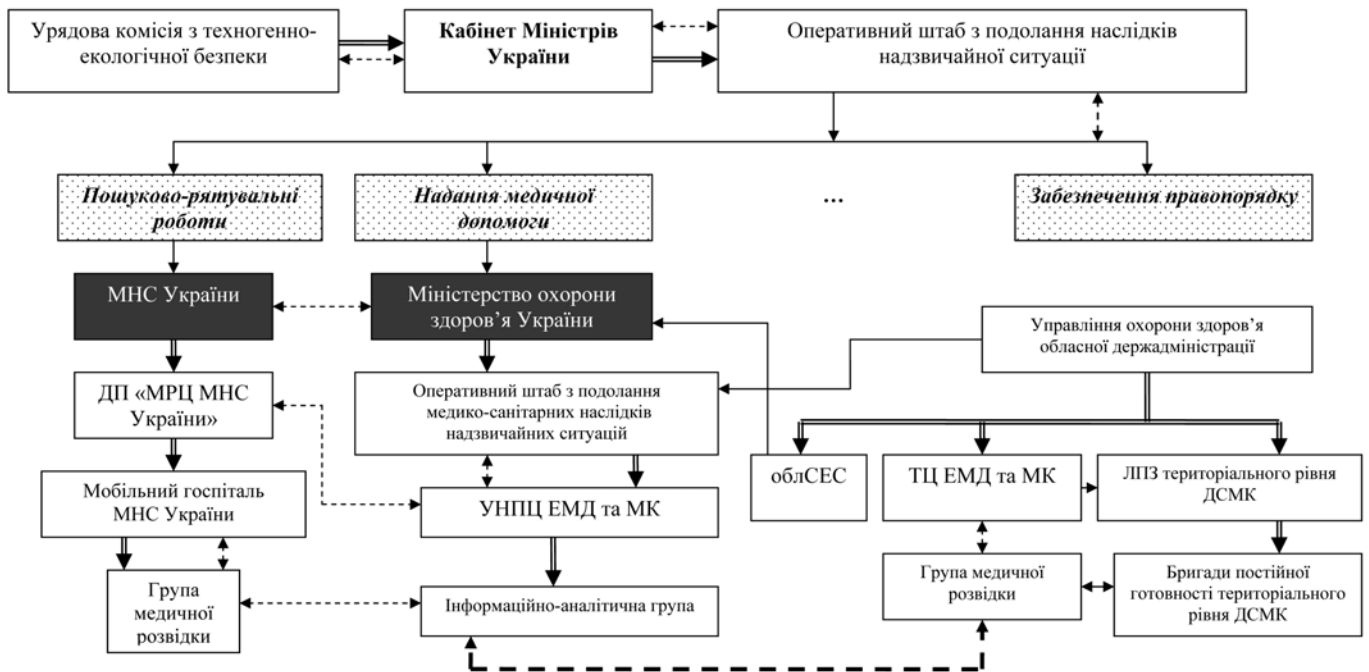
ВСТУП

З другої половини ХХ століття міжнародні експерти констатують зростання кількості природних, техногенних і соціальних катастроф, що призводять до масового ураження людей, руйнування звичайних умов перебування людини та збільшення ризику поширення інфекційних хвороб на постраждалих територіях. Нагальна потреба забезпечення сталого розвитку України за умов зростання кількості та масштабів надзвичайних ситуацій (НС) зумовлює актуальність дослідження з визначення надійності функціонування системи державного управління в умовах НС. Виникнення НС супроводжується людськими втратами, руйнуваннями, забрудненням довкілля, а наслідками є збитки та величезні витрати на їх подолання, які у результаті глобалізаційних процесів мають негативний вплив не лише на країну, що від них потерпає, а також на сусідні країни та світове товариство загалом. За даними Національної доповіді про стан природ-

но-техногенної безпеки в 2008 році [1], в Україні виникає 75—90 пожеж та вибухів, які досягають критеріїв НС, 30—50 катастроф у транспорті, 20—30 аварій у системах життєзабезпечення, 10—15 випадків раптового руйнування будівель та споруд, 10—15 аварій в електроенергетичних системах, 5—10 випадків виявлення у навколишньому середовищі шкідливих речовин понад гранично допустимі концентрації, що зумовлює необхідність попередження НС техногенного і природного характеру, подолання їх наслідків, здійснення комплексу заходів щодо запобігання та реагування на НС, комплексного врахування значно більшої кількості чинників й адекватності прийняття державно-управлінських рішень.

МЕТА

Вивчення шляхів поглиблення міжвідомчої взаємодії в процесі виробки управлінських рішень при подоланні медико-санітарних наслідків НС природного і техногенного характеру.

Рис. 1. Управління подоланням медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій в процесі міжвідомчої взаємодії

- *УНПЦ ЕМД та МК — Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
- *ТЦ ЕМД та МК — територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
- *облСЕС — обласна санітарно-епідеміологічна станція
- *ДП "МРЦ МНС України" — Державне підприємство "Мобільний рятувальний центр МНС України"

можливість зменшити ймовірність прийняття неадекватних управлінських рішень, сприятиме підвищенню ефективності міжвідомчої взаємодії, економії ресурсів та часу на подолання наслідків НС, зменшенню збитків [2].

За звичайних умов поєднання централізації та децентралізації знаходить своє відображення в попередньому розподілі функцій управління, однак за умов НС зробити це практично не можливо. За цих умов розподіл функцій проходить практично постійно, що вимагає, окрім добре розвинутої системи зв'язку та інформаційної системи для оперативного узгодження рішень, що приймаються, і прояву доречної ініціативи.

В Україні так само, як в інших країнах світу, основним органом управління за умов НС є штаб. На підставі рішень, що приймаються керівником штабу, він поєднує і спрямовує зусилля всіх служб управління на своєчасне виконання задач. Штаб не тільки планує та організує роботи безпосередньо у зоні НС, але й визначає порядок роботи у зоні НС, матеріальних служб і формувань, організовує інформаційне забезпечення та взаємодію міністерств і відомств, залучених до процесу подолання наслідків НС.

Оперативний штаб грає роль своєрідного аналітичного буферу, в якому вся інформація буде накопичуватися, оброблятися, фільтруватися, узагальнюватися і зберігатися. Деякі повідомлення будуть видаватися в узагальному і наочному вигляді. Така організація роботи вивільнює час, на початковій стадії розвитку НС, щоб не було втрачено і було

своєчасно використано всю інформацію.

Під організацією взаємодії, згідно [2], розуміється визначення порядку і прийому роботи керівництва з узгодженням зусиль при організації міжвідомчої взаємодії для забезпечення максимальної ефективності подолання наслідків НС.

При подоланні комплексних наслідків НС утворюється спільний штаб для координації спільних зусиль з представниками міністерств і відомств. До складу міжвідомчого штабу призначаються уповноважені представники, які у межі своєї компетенції беруть участь в опрацюванні управлінських рішень з подолання наслідків НС.

На рис. 1 наведено схему управління подоланням медико-санітарних наслідків НС у процесі міжвідомчої взаємодії.

Виходячи з характеру НС, до складу штабу включаються фахівці за відповідними пофіліями, також для наукового супроводу залучаються науковці провідних наукових установ.

Дані розглянемо запропоновану нами структуру штабу проведення заходів з управлінням та організації процесом подолання медико-санітарних наслідків НС Міністерства охорони здоров'я України. На рис. 2 наведено приблизну структуру Міністерства охорони здоров'я України. При подоланні медико-санітарних наслідків НС процес розподіляється за декількома напрямками, провідними з яких є надання медичної допомоги хворим і постраждалим та забезпечення санітарно-епідеміологічного контролю і благополуччя постраждалих територій.

Завданням інформаційно-аналітичної групи є збір та узагальнення первинної інформації про обстановку в зоні НС, прогнозовані та фактичні медико-санітарні наслідки; підготовка звітів і аналітичних довідок, матеріалів до засідань урядового штабу з надання наслідків НС. До складу цієї групи входить представник Українського науково-практичного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (УНПЦ ЕМД та МК) як головної установи Державної служби медицини катастроф (ДСМК) та резервного вузла інформації Міністерства охорони здоров'я України в межах Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань НС (УІАС НС). Зважаючи на це, постійно на зв'язку знаходяться територіальні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф для передачі даних про стан оперативної обстановки у зоні НС.

Група матеріально-технічного забезпечення містить у своєму складі представників Державної служби лікарських засобів, ДУО "Політехмед" та ДП "Укрвакцина". Також до складу групи включаються представники Товариства Червоного Хреста України у зв'язку з тим, що значна частина гуманітарної допомоги надається безпосередньо через цю гуманітарну організацію.

Група управління наданням медичної допомоги постраждалих знаходиться на постійному зв'язку з управліннями охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, які безпосередньо на територіальному рівні координують надання медичної допомоги. Для впорядкування процесу подолання наслідків НС до складу

цієї групи входить представник УНПЦ ЕМД та МК, який координує роботу мобільних медичних формувань ДСМК, а також відповідає за своєчасність і точність надання інформації в межах УІАС НС.

Група санітарно-епідеміологічного контролю і забезпечення займається організацією та управлінням заходами із забезпечення безпечних умов життєдіяльності на постраждалих територіях. Спільно з областими санітарно-епідеміологічними станціями та санітарними лікарями областей проводиться постійний моніторинг та координація заходів з виконання всього переліку заходів плану попередження епідемічних ускладнень, спричинених виникненням НС, у т.ч. санітарно-просвітніх.

Група нормативно-правового забезпечення проводить підготовку розпорядчих документів щодо організації та управління процесом подолання наслідків НС.

При підготовці заходів щодо реагування на виникнення НС у межах розподілу завдань між центральними органами виконавчої влади в межах їх компетенції на Міністерство охорони здоров'я України покладено розроблення і реалізацію системи медичного захисту населення України на випадок виникнення НС.

На ДСМК як компоненту медичного захисту при реагуванні на виникнення НС покладено організацію взаємодії медичних сил, засобів і лікувальних закладів відповідно на державному і територіальному рівні; координацію роботи із забезпечення готовності органів системи охорони здоров'я, систем зв'язку та оповіщення до дій у НС.

ВИСНОВОК

При виникненні НС для координації заходів з подолання медико-санітарних наслідків НС у Міністерстві охорони здоров'я створюється оперативний штаб для координації дій як у межах системи охорони здоров'я, так і як складова частина міжвідомчої координаційної структури у сфері подолання наслідків НС.

Ефективна й успішна взаємодія міністерств і відомств у процесі подолання наслідків у НС природного і техногенного характеру можлива лише при безперервному оперативному управлінні процесом на всіх організаційних рівнях учасників цього процесу.

Прийняття та реалізація рішень — найбільш складні процеси управлінської діяльності, в яких від керівника, членів штабу і членів інших органів управління вимагаються компетентність, висока оперативна підготовка, знання та навички використання техніки, вміння ставити мету та її досягати, брати відповід-

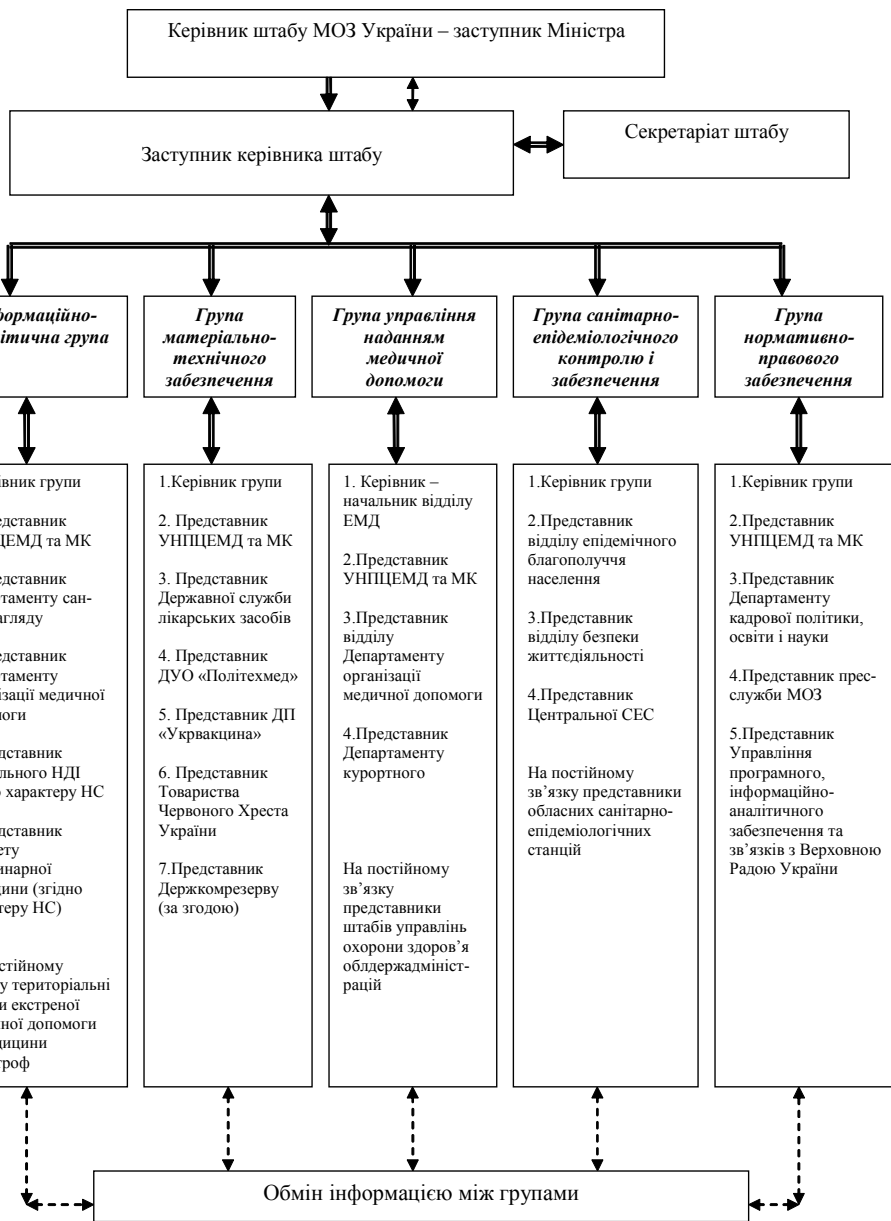

Рис. 2. Структура штабу Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України

дальність на себе. Рішення за умов НС приймаються в різній оперативній обстановці, включаючи кризову, та у край обмежений час. Однак воно повинно бути прийняте своєчасно, бути максимально ґрунтованим і забезпечувати найбільш повне та ефективно використання наявних можливостей.

Література:

1. Національна доповідь МНС України про стан природно-техногенної безпеки в Україні в 2008 році. — Електронний ресурс: http://www.mns.gov.ua/annual_report/2009/content_1.ua.php?m=B5 — Заголовок з екрану.
2. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій / С.О. Гур'єв, А.В. Терент'єва, П.Б. Волянський. — К., 2008. — 148 с.
3. Організація та управління процесом надання медичної допомоги постраждалим внаслідок землетрусів /

С.О. Гур'єв, П.Б. Волянський, А.В. Терент'єва, С.П. Сацік, Ю.О. Грінченко. — Переяслав-Хмельницький: СКД, 2008. — 188 с.

4. Марченко Г.Б. Система управління в надзвичайних ситуаціях та її організація в період реагування на надзвичайні ситуації державного і регіонального рівнів // Матер. 10-ої Міжнар. наук.-практ. конф. "Організація управління в надзвичайних ситуаціях". — К., 2008. — С. 20—25.

5. Світличний О. Буковина: комплексна співпраця всіх служб та відомств // СЕС-профілактична медицина. — 2008. — № 5 (вересень — жовтень). — С. 24—28.

6. Волошин В.О., Галушка А.М. Аналіз досвіду використання сил та засобів медичної служби Збройних Сил для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру // Військова медицина України. — 2006. — Т. 6. — № 3. — С. 94—101.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2010 р.